

Zárójelek között

Onder Csaba

„ZÁRÓJEL” – A Nyíregyházi Főiskola Vizuális Kultúra Intézet Hallgatóinak kiállítása megnyitóján elhangzott beszéd, 2015. május 21.

„A zárójel () páros írásjel; elsősorban a *kevésbé fontosnak tartott*, illetve a főszövegtől más okból elkülönített, *közbevetésszerű szövegrészek* elkülönítésére szolgál. [Ellentétben mondjuk a matematikával, ahol minden művelet, amely a zárójelen belül van, elsőbbséget élvez – ha jól tudom. (Megjegyzem, hogy ez a mondat zárójelben van, vagyis az amit az előbb mondtam, és az is, amit éppen most mondok.)] Leggyakoribb a kerek, ill. gömbölyű zárójel (), ezenkívül előfordul a szögletes [], a kúpos < > zárójel, valamint a kapcsos zárójel { }. [Megjegyzem, hogy az előbb említett mondat, a matematikáról, szögletes zárójelben volt, vagy van, mert amit éppen most olvasok, az tulajdonképpen egy idézet, s ha idézünk valakitől valamit, és van képünk beleírni valaki más szövegébe, akkor azt az illendőség és a tisztesség kedvéért érdemes jelezni. Mondjuk egyezményesen a szögletes zárójellel.] Ha a zárójeles részen belül újabb zárójeles rész szerepel, azt a fenti hierarchia szerint is jelölhetjük. [Például a szögletes zárójelen belül alkalmazunk gömbölyű zárójeleket. Talán mondanom sem kell, hogy a matematikáról szóló közbevetésem utáni megjegyzésem, amely tehát úgy kezdődött, hogy „megjegyzem”, a szögletes zárójelen belül gömbölyű zárójelbe került. Akár csak az, amit éppen most mondok. Mindez így egy alá-fölé rendelt viszonyt fejez ki: a kevésbé fontos és a még kevésbé fontos, és az egyáltalán ki a fenét érdekel annyira nem fontos között.] Szerepelhet benne szórészes, szó, szókapcsolat vagy annak valamely része, tagmondat, mondat, esetleg hosszabb szövegegység.” Stb., stb. stb.

Idézet vége. Azért kell kimondanom, hogy „idézet vége”, mert Önök nem láthatják a szövegemben lévő idéző jeleket, mint ahogy a zárójeleket sem.

Egészen addig nem volt szükség zárójelre (és persze idéző és semmilyen más jelle sem), amíg hangosan olvastak az emberek. A néma olvasás divatos szokása hívta életre a *központozást*, a mondatközi írásjelek alkalmazását, még valamikor a középkorban. Így a zárójelet is. Hogy tudjuk, hol van például a mondat vége, hol érdemes szünetet tartani, vagy hogy valaki kér, óhajt vagy éppen kijelent valamit. Mindezt azért, hogy ne legyünk félreérthetőek. Ugyanis az írott szöveg (központozás nélkül) önmagában nagyon félreérthető.

A néma olvasás és a központozás megjelenése olyan volt, mint a, mint a közlekedési táblák és szabályok alkalmazása a motorizáció felfutása idején. Tudom, gyenge hasonlat, de képzeljük el. Addig mindenki arra ment a szekerével, amerre és ahogyan akart. Aztán meg már nem.

Ahhoz, hogy némán tudjunk olvasni, szükség volt egyéb jelekre is. Mint például a zárójelre. A zárójel evolúciójáról most nem beszélnek. Röviden annyit jegyeznek csupán meg, hogy a zárójel, ahogyan a neve is mutatja, egy olyan jel, amely bezár, magába zár valamit. Ezt a valamit közben szépen el is különíti attól, ami rajta kívül van. Nem engedi meg, hogy az a valami, mondjuk egy betű, egy szó, vagy egy mondat onnét kimenjen és zavart keltsen. De az mégis kimegy, mert mégis látható, elolvasható a záró jelen belül. A zárójel tehát végül is átlátszó. Hiszen nincs áthúzva, kistárolva, érvénytelenítve az a tartalom, ami benne van. A zárójel olyan mint a.

Szóval olyan mint. Nehéz megfelelő hasonlatot találni rá a természeti, fizikai világból, mivel ez teljesen antropomorf jelenség.

Szóval a záró jel például olyan, mint a papucs orrán a pamutbojt.

Presszókávéban a tejszín.

Mint erektált falloszon a szintetikus latex.

Kevésbé fontos közbevetés, amely ugyanakkor nem teszi láthatatlanná, félreérthetővé, legfőképpen használhatatlanná a lényegét.

Hanem csupán célszerű okokból elkülönít valamit a főszövegtől.

Egyszóval emberi és opcionális.

Én, munkámból kifolyólag, szinte az összes zárójelfajtát használom. Mi több, kombinálom is őket, ha szükséges. A kedvencem a szögletes zárójel.

Én a zárójel jelentésének a „közbevetésszerű szövegrész” értelmét preferálom. Szeretek közbevetni dolgokat, amikor írok. Gyakran a közbevetéseket, a zárójelen belül, jobban kedvelem, mint a főszöveget, vagyis mindazt, ami a zárójelen kívül van. Mert mondjuk, őszintének érzem. Szabadnak. Épp azért, hogy be van zárva és el van különítve. A zárójelen belül bármit el lehet mondani. Mert nem számít annyira. Tudom, paradox, de mégis így van. A paradoxonokat is kedvelem. Mert azok is őszintén képesek meghökkenteni. Kizökkenteni. Nagyon gyakran levelet is úgy írok, hogy az igazán fontos mondanivalót zárójelek közé illesztem. Úgy teszek, mintha. Volt egy barátom, költő volt. Ő rendszeresen használta ezt. Talán tőle tanultam el. Rendszeresen zárójelbe tette például a nevét, amikor aláírta leveleit. Így: (sz.) Ezt most nem tudom kimondani. A zárójelbe tett kiegészítést. Még mutatni sem tudom. Ez így egy graféma. Ami csak írható. És csak olvasni lehet. Kimondva nem mond semmit. Szóval záró jelbe tette magát a barátom, vagyis azt a nevet, nevének kezdő betűjét, amely őt jelölte. Kis betűvel írta azt az egy betűt is. Mint ami csekélység, nem fontos, említésre sem érdemes közbevetés, amit elkülönített tehát a főszövegtől. Végül aztán magát is elkülönítette tőlünk. Örökre zárójelbe tette magát (egy évvel ezelőtt). És ez nagyon szomorú. Viszont tőle fogadtam el azt, amit addig nem kedveltem, és ezért nem is használtam, a gömbölyű zárójel záró tagjával megalkotott mosoly jelét, a smiley-t.

Ezt a fragmentált zárójelet azóta is odarajzoló, ha valamit éppen sem elmondani, sem leírni nem tudok pontosan.

Megtekintve a kiállítás képeit, engedjék meg, hogy gratuláljak mindenkinek. Hallgatóknak és mestereiknek egyaránt. Mindaz, amit itt és most megmutatnak önmagukból, *zárójelben*, ahogyan a kiállítás címe fogalmaz, több mint mellékes tartalom, és jóval több, mint izgalmas közbevetés.

A kiállítást ezennel megnyitom.